

CEES POLS

DE HEF ZIET ALLES

MOZAÏEK | ROMAN

DE HEF ZIET ALLES

Cees Pols

**DE HEF
ZIET ALLES**

UITGEVERIJ MOZAÏEK, ZOETERMEER

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9481 7
NUR 301

Ontwerp omslag Studio Jan de Boer
Omslagfoto: Schilders op de hefbrug bij de Koningshaven. Op de achtergrond o.a. de schepen SS Rotterdam en SS Statendam (Rotterdam, 1932). © Nationaal Archief/Spaarnestad Photo/K. in 't Veld
Foto's p. 287-297 © Helmuth J. Tjemmes
Foto's p. 298-311 © Cees Pols
Lay-out en dtp binnenwerk Gerard de Groot

© 2015 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

De Hef

*Ik zag de aanbrug, de torens en het val
hoorde langs de pijlers vloed
het laagland binnengaan.
Opwaaiend schuim raakte mijn pen,
ik schreef in zilte tonen.
In blauwinkt dreven eerste woorden aan.*

*Doodtij werd het, de stille opmaat voor
een brakend eb dat
giftig havenslib zal lozen
naar buitengaats, naar zee en oceaen.
In de onderstroom zweeft mijn verhaal,
zo is het gegaan.*

*De Hef die
alles ziet en weet,
zijn torenhoge plek verliet, afdalend
naar het mensenleed.
De Hef, de Brug,
die van ontheffen weet.*

ROTTERDAM

Heijplaat (roeiershaven)

Zadkines
'De verwoeste stad'

Markt

Laurenskerk

Treinviaduct

Katendrecht

De Hef
(Koningshavenbrug)

PROLOOG

Rotterdam, winter 1949

Buiten spookt het en bij vlagen wordt het slaapkamer-
raam beplensd door ijskoude slierten neerslag, die,
opgejaagd door de wind, het midden houden tussen
regen en sneeuw.

Tussen de dorpel van het raam en het opengeschoven ko-
zijn ligt een blokje hout, waardoor zich nattigheid en lucht
naar binnen dringen. Keer op keer slaat het water met kracht
tegen het glas. Wat een weer.

Buiten, schuin onder het raam, is een kleine aanbouw,
waarvan de deur halfopen staat. Hij wordt vastgehouden door
een man met een kleine gebreide muts op zijn hoofd. Dit is de
kamer van Vanessa, door de buitenmuur afgescheiden van het
huis. Zij is net begonnen haar derde klant van die dag naar
binnen te loodsen, die luidruchtig en in bijna onverstaanbaar
Engels laat weten dat de Kaap veel te duur is voor een arme
zeeman.

Zijn klaagzang valt samen met het geluid van een sirene,
die het opengaan van de Hef aankondigt. Het geluid verwaait,
klinkt vlagerig, ijl en bijna beangstigend. Daaroverheen klinkt
dreunend het zware geluid van een scheepshoorn. Driemaal
achtereen rolt het geluid over het water de Dwarsstraat in en
dwingt zich tussen de huizenblokken, die het op hun beurt
weerkaatsen waar het maar kan. Er vertrekt een schip en het
slaapkamerraam resoneert de geluiden van de haven.

Een geur van rook uit de haven sluipt langs het blokje hout naar binnen, slaat neer op het bed waarop, badend in het zweet, een vrouw ligt. Naast het bed staat de dokter, bij het voeteneind een kraamzuster.

Ze kijken naar de zwetende vrouw wier half opgetrokken knieën met een beddenlaken zijn bedekt. Zojuist is zij bevalen van haar eerste kind.

Achter de zuster, dicht bij het raam, staat een man. Hij is Rotterdammer van geboorte en met huid en haar verbonden aan de stad en aan de haven. Hij heeft zich opgewerkt tot eerste medewerker op een scheepvaartkantoor. Vanaf zijn plek kijkt hij naar zijn vrouw. Ze komt van Terschelling en is bekend met het water. Maar niet met Rotterdam.

Als havengeluiden opnieuw de slaapkamer binnendringen, kijkt de man even naar het raam en spitst zijn oren.

De oude dokter, die al twee generaties lang kinderen ter wereld hielp, zet zijn handen in zijn zij en strekt zijn rug. Zijn aandeel zit erop, vindt hij. Maar de kraamvrouw wil niet dat hij vertrekt, dat zegt ze keer op keer. Telkens weer verkrampst ze en dan kraakt het bed. Onervaren als ze is, heeft ze niet het geringste vermoeden van wat er aan de hand is.

Het zonet geboren kind, dat gezond en gewassen, met kruik en al in de wieg is gestopt, krijst. Waarschijnlijk is hij de enige die weet wat er speelt. Alweer kreunt de vrouw en huilt dat het nog niet over is. Enigszins verstoord buigt de arts zich opnieuw over haar heen en begint weer haar buik te bevoelen.

Langzaamaan groeit bij hem een vermoeden. Moeizaam komt hij overeind en kijkt de vrouw aan, die, nu hij eindelijk aandacht voor haar heeft, hem nauwelijks ziet staan. Met haar ogen gesloten kromt ze zich opnieuw en perst bloed naar buiten.

‘Er zit er nóg een,’ zegt de arts. ‘Dát is het.’

Zijn aanvankelijk in elkaar geslagen handpalmen wijken ver uiteen, verontschuldiging bijna. Alsof hij heeft bepaald

dat er nog een kind geboren zal worden en daar nu spijt van heeft.

‘Nog één?’ zegt de man die net vader geworden is. Zijn rechterhand grijpt naar het pakje shag dat in zijn borstzak zit. In één beweging haalt hij het tevoorschijn en laat de baal open rollen; in een volgende beweging frommelt hij het plastic weer in elkaar en stopt het terug.

De kraamvrouw kijkt met angst in haar ogen naar het plafond, daarna naar de dokter en weer omhoog.

Een paar minuten na middernacht heeft ook de niet-verwachte de baarmoeder verlaten.

De vader kijkt naar de stoel die naast het hoofdeinde van het bed staat en doet een stap naar voren. Peinzend loopt hij naar het hoofdeinde van het bed. Als de wel-verwachte een jongen zou zijn, was afgesproken dat hij Frans zou worden genoemd, naar zijn opa. Maar met een niet-verwachte hadden ze domweg geen rekening gehouden. Halverwege zijn gang naar de stoel staat hij opnieuw stil en kijkt naar zijn vrouw, die haar ogen heeft gesloten en zacht huilt. Met een theedoek die zij in haar rechterhand houdt, dept ze haar voorhoofd. De vader zakt neer op de stoel, plant zijn ellebogen op zijn bovenbenen en legt zijn hoofd in beide handen. Even sluit hij zijn ogen en opent ze dan wijd, zoals bij een onverwacht ontwaken.

Terwijl nu ook het tweede kind krijst, bindt de zuster een rood katoenen draadje om diens rechterenkel.

‘Om verwisseling te voorkomen,’ zegt ze tegen de moeder.

Maar nog diezelfde nacht blijkt dat het breikatoen kan worden verwijderd, want, hoewel de jongens sprekend op elkaar lijken, er is toch een verschil. Precies op die plek van het achterhoofd waar een zuigeling het langst kaal blijft, zit bij de tweede jongen een donkerrode vlek, zo groot als een duivenei, maar niet mooi ovaal. De randen van de vlek zijn rafelig; het lijkt wel of er binnenin zijn achterhoofd iets uit elkaar is ge-

spat dat zich naar buiten wil dringen. Of andersom, alsof er een hard voorwerp tegen zijn hoofd is aangeslagen en de hoofdhuid heeft opengescheurd.

Als de moeder haar tweede kind voor het eerst in bad doet, drijven er al behoorlijk wat zeepvlokken en huidresten in het water, afkomstig van de eerste. De moeder kijkt naar de wijnvlek op het achterhoofd van haar kind. De zuster heeft gezegd dat zo'n vlek meestal geen kwaad kan en dat het kind zich verstandelijk gezien bijna zeker normaal zal ontwikkelen. Toch denkt ze dat ze er rekening mee moet houden dat het vreselijk mis kan gaan. Ze spreekt er over met haar man, die zijn schouders ophaalt, wat zij nogal gemakkelijk van hem vindt. 'Onverschillig bijna,' zijn de woorden die ze gebruikt om daarmee haar twijfel kracht bij te zetten.

'Het is niet in onze hand,' zegt ze even later, zittend op de rand van het bed, maar hij reageert niet. Het lukt haar niet de zich opdringende tranen terug te dringen. Driemaal snuit zij haar neus, om vervolgens haar zakdoek keer op keer tegen haar neusvleugels te drukken. Tegelijkertijd draait ze de punt van het beddenlaken om haar rechterwijsvinger; erom, er weer af, erom, en weer, en weer, en weer.

De eerste tijd moet de moeder eerst naar het achterhoofd van haar jongens kijken om te zien met wie van de twee ze van doen heeft. Maar al snel is dat niet meer nodig, moeders merken nu eenmaal de kleinste details op.

Na een jaar of wat lijkt de tweeling sprekender op elkaar dan ooit, juist ook omdat de wijnvlek ondertussen schuilgaat onder een dikke bos haar. Er kraait geen haan meer naar, de jongen zelf weet niets van de vlek, laat staan van de mythen die erover de ronde doen. Zijn ouders noemden hem Ruurd. Hij is vernoemd naar niemand.

Deel 1

EB

*Toch was de oorzaak van het kwaad
voor mij nog niet helder en duidelijk.*

Aurelius Augustinus (354-430),
bisschop van Hippo, theoloog, filosoof en kerkvader

1

Rotterdam, na een lange vlucht

Ik buig me nóg iets verder naar het raam. Eén elleboog steunt op de achterbank van de taxi, dat is genoeg om het enorme gevaarte te zien. Het bovenste deel ervan lijkt heen en weer te bewegen, maar dat is natuurlijk suggestie. Ik transpireer hevig. Dat zweten is me, behalve tijdens lichamelijke inspanning, nog nooit eerder gebeurd. Nou ja, misschien één keer.

Nu pas, duizenden mijlen voorbij het *point of no return* en bijna een etmaal na vertrek, lijkt het ineens of alles door toedoen van anderen plaatsvindt. Ik kijk naar een film en ontdek mezelf daarin. Ik lijk een opgedrongen rol te spelen en elke scène die voorbij komt is me onbekend. Een regisseur is er niet, medespelers ook al niet. Hooguit bevind ik me tussen steeds van rol wisselende figuranten. Ik ben alleen.

Een uur geleden was er nog de zachte stoel in de business class van het vliegtuig. Nog geen etmaal geleden haastte ik me met een privéchauffeur naar het vliegveld van Perth. En nu vind ik mezelf terug op de uitgeleefde achterbank van een oude Mercedes. De leren bekleding is versleten. De vering, nog maar net in bedwang gehouden door het gehavende oppervlak, wil voelbaar de lucht in springen. Het is een tergende gedachte waarmee ik de reis zal moeten uitzitten: bij elke hobbelpunt kan het roestige staal van de vering zomaar dwars door de bekleding schieten en zich in m'n vlees boren. Precies in het midden zitten gaat nog het beste, ook al geeft dat weer een

ander ongemak, want ik kijk nu recht in de achteruitkijkspiegel. Een uur lang zal ik tegen het gezicht van de chauffeur aan moeten kijken.

En dan is er nog het constante gepiep bij het afremmen, dat waarschijnlijk wordt veroorzaakt door een versleten remschijf. Als de piep klinkt kijkt de man met zijn bolle, onrustige ogen en grote zwarte snor me heel even aan in de spiegel. Zijn manier van rijden heeft veel weg van een ontvoering op klare lichte dag, een geweldige openingsscène voor een actiefilm, zó goed uitgevoerd dat geen enkele regisseur hem zou afkeuren.

Met een schok, het obstakel is een stoeprand, komt er een einde aan de uitputtende rit. De plaats van bestemming is bereikt. Het portier laat zich soepel openen, en een gevoel van opluchting stroomt door m'n lijf. De chauffeur, ingeklemd tussen stoel en stuur, probeert zich uit zijn benarde positie te bevrijden.

Het wachten op hem geeft me de gelegenheid om nog een keer naar boven te kijken. Daar, op de hoogste en meest duizelingwekkende verdieping, is mijn nieuwe woning.

Ik zweet nog steeds bovenmatig en mijn borstkas gaat als een razende op en neer. Ook al is het sporten er de laatste maanden bij ingeschoten, dit deugt niet. Steunend op de kofferbak zie ik de traag voorbijglijdende wattenplukken, en komt er iets van controle terug. Zie je wel, kijken naar de wolken helpt. Als ik straks boven ben, drijven ze als voorbijgangers langs de ramen. Het zal adembenemend zijn.

Ineens is het er. In een flits zie ik een kleine jongen achteroverliggen op de kinderkopjes die de straat aan de voet van de Hef bedekken, en naar boven kijken, waar wolken bij duizenden landinwaarts drijven. Niet één ervan heeft een evenbeeld. Over de heftorens heen drijven ze het land in en aan de horizon botsen ze op elkaar. Hier, in deze stad, waar ik ben geboren, zijn de wolken op z'n mooist. Want op deze plek waren ze er voor het allereerst.

Veel lager dan mijn nieuwe torenwoning, maar voor toen heel hoog, is er de Hef. De Hef hoort bij de wolken, nu nog steeds, ook al is het ijzeren gevaarte na decennia trouwe dienst ontdaan van elke functie. Verschrompeld schroot, meer is er niet van over. Wankelend op z'n laatste benen staat hij weg-gemoffeld tussen hoogbouw. Aan weerskanten afgesneden is hij, alsof er een enorme kettingzaag aan het werk is geweest. De Hef is geamputeerd, eerst aan de noordwal, daarna aan de zuidkant. Hij wacht nu op zijn laatste belagers, die hem vroeg of laat zijn laatste stuip trekking zullen ontnemen, waarna alles zal verstillen.

Ik kijk naar de Hef. De Hef die weet.

'Kijk naar boven,' zei vader. 'Hij komt boven alles uit. Als hij opengaat ziet hij alles.'

Ineens was het zover. Nu moest het val tot leven komen, het stalen gevaarte zou omhoog gaan. Er moest een schip onderdoor. Er gebeurde iets geweldigs, dat voelde je in je buik, dat hoorde je ook omdat er een sirene ging loeien. Nu werd alles in één keer duidelijk. De langgerekte gil greep je bij de keel, het was angstaanjagend. Frans hield zijn handen voor zijn oren en keek vader aan. Totdat het gillen van de sirene stopte. Nú moest het schip erdoor, het moest naar buiten, naar de zeeën en naar de oceanen.

Hoog boven in de torens hing de brug en langzaam voer het schip er onderdoor. Als de Hef op z'n hoogst was, leek het alsof de wolken vluchtten en het val de wolken kon aanraken. Als het gevaarte bovenin was en je ernaar bleef kijken, leek het zijn plek tussen de heftorens te verlaten en naar de hemel te zweven. Zo hoog was hij dan, dat het wel de troon van God zelf zou kunnen zijn. Misschien wás het wel de troon van God, dat kon bijna niet anders. Want vader had het zelf gezegd: 'De Hef ziet alles.' God en de Hef hoorden bij elkaar. Dat wist iedereen.

De kofferbak veert omhoog, de chauffeur is uitgestapt. Hij opent het kofferdeksel en haalt twee grote reiskoffers tevoorschijn. Het is zover.

‘Moet ik met u meelopen?’ vraagt hij, terwijl zijn ogen nadrukkelijk het tegenovergestelde zeggen.

‘Nee, dank u, ik red me wel.’

Achter me broemt de chauffeur iets onverstaanbaars. Recht voor me is de luifel boven de ingang van de Harbourtower.

‘Goedemorgen, meneer, zal ik uw bagage overnemen?’

De stem klinkt enigszins formeel en heeft een wat gladde en gediensstige ondertoon, precies zoals die de laatste weken door de telefoon had geklonken.

‘Eén koffer graag, alstublieft,’ zeg ik.

De man die plotseling uit de schaduw van de hal tevoorschijn komt, is de tegenhanger van de chauffeur. Lang, mager en bleek, in een effen blauw pak dat onberispelijk om zijn lijf zit. Zijn overhemd is wit, de das jammer genoeg fout, hoewel, de donkerrode streep kan ermee door. Maar hij heeft de knoop net zo strak aangetrokken als vader vroeger altijd deed. Tientallen keren schoof hij de das over zijn hoofd zonder hem opnieuw te knopen, zodat hij snel naar het scheepvaartkantoor kon. Een paar maal per jaar werd de das gewassen en gestreken en opnieuw voor een lange tijd geknoopt. Meestal gebeurde dat tegen de Kerst of als er een vlek op was gekomen, bijvoorbeeld na het vieren van een binnengehaalde opdracht.

De man buigt als een knipmes. Als hij weer overeind staat pakt hij een van de koffers op. Achter me komt een vrouw de hal in lopen. Dat moet mijn schoonmaakster zijn.

De vrouw steekt haar hand uit en zegt: ‘Dag meneer, ik ben Maria.’

‘Dag Maria, ik ben Randy.’

Voorlopig zal ik mijn Engelse naam gebruiken, de Nederlandse kan altijd nog. Maria’s ogen zijn donker en groot. Als ik haar recht aankijk, slaat zij haar ogen niet neer. Waarschijnlijk is ze een Antilliaanse, want ik weet uit ervaring dat die

gewoon terugkijken. Ze pakt de andere koffer op en loopt er mee naar de lift. Op de display boven de deuren kan ik zien dat de lift onderweg is naar beneden.

'Na u,' zegt de magere man en doet een stap opzij.

'Dank u.'

De twee volgen me naar binnen. Nadat de deuren zich hebben gesloten, komt de lift in beweging en even later stappen we uit, precies voor de deur van mijn nieuwe woning: de achtentzestigste etage, de allerhoogste. Dit is zoveel maal hoger dan de Hef, dat deze zich van hieruit met moeite laat ontdekken.

De eerste maanden moet ik deze bijna bovenaardse plek maar beschouwen als een hotel. Dat voelt voorlopig het meest vertrouwd. Van lieverlee zal het wel veranderen in mijn nieuwe thuis.

De man in pak steekt zijn hand uit om me iets te overhandigen. 'Dit is uw kaart, meneer, en op dit briefje staat de code. Die kunt u straks zelf veranderen.'

Het stukje plastic lijkt op een creditcard. Gewoon een kaart die toegang geeft tot een deel van een gebouw, zoals een hotelkamer. Een zachte klik is het signaal dat de deur kan worden opengeduwd. De hal klinkt hol, is strak en kaal, niets doet denken aan een vaste bewoner. De koffers zijn door de man tegen de rechtermuur van de hal gezet.

Een matglazen deur geeft toegang tot het woongedeelte. Ik open hem en het felle licht afkomstig van een hemelsblauwe hemel met witte wolken komt me direct en oogverblindend tegemoet. Het panorama, het wijde uitzicht over de stad met daarachter het Westland, is overweldigend. Juist omdat ik weet wat daar beneden allemaal gebeurd is.

'Meneer, mag ik u even de techniek uitleggen?'

Na een korte uiteenzetting over en een verwijzing naar de gebruikershandleiding volgen nog wat formaliteiten, die worden bekrachtigd met een handtekening. Nu begint hij met het laatste deel van zijn ingestudeerde welkomstritueel, dat al-

weer begint met een knipmesbuiging, gevolgd door de frase ‘namens ons bedrijf’. Hij overhandigt me een zware verrekijker op standaard. Daarna vertrekt hij.

Maria draagt de koffers naar een van de slaapkamers.

‘Wilt u dat ik ze uitpak, of doet u dat liever zelf?’

‘Ik doe het deze keer zelf, Maria, dankjewel. Voor vandaag ben je klaar.’

‘Alstublieft, meneer, tot overmorgen.’

Zij trekt de deur achter zich dicht.

Nu is er alleen de stilte en het uitzicht. Op deze hoogte is er geen geluid, zelfs niet het geruis van de airco of andere geluiden die bij een minder luxe bouw altijd te horen zijn.

De glazen gevel beslaat de hele living. Op deze hoogte zie ik alle plekken die een rol in mijn leven speelden. Het is bijna alsof ik ze vanuit de wolken bekijk. Al vóór de start van de bouw werd de woontoren op internet aangeprezen met de leus ‘closer to God’. Telkens heb ik de internetpagina bezocht en moest ik die korte tekst lezen. Nu sta ik hier, blijkbaar vlak bij de hemel, bij God.

Er beweegt iets op de grond. Een kleine muis rent van de ene naar de andere kant van de kamer, om even snel weer te verdwijnen achter een van de lange lichtblauwe gordijnen. Ik loop naar het gordijn, sla het weg. Maar er is geen muis te bekenen. Terwijl er daarnet toch echt één liep. Gek, een muis op de hoogste verdieping van een woontoren. Wat een reis heeft zo’n beestje achter de rug. Zouden muizen op deze hoogte ook in een val lopen of gaat het beest er vanuit dat er hier, zo dicht bij de hemel, geen vallen voorkomen? Is hij daarom zo hoog geklommen?

Dit is de hoogste woontoren die de stad bezit. Hij staat, opgetrokken uit beton en staal, op mijn geboortegrond. Maar de stad is anders geworden, surrealistisch haast en niets herinnert me aan toen, zo lijkt het. Wat was hier vroeger, voordat deze kolos er stond? Waar zijn de mensen gebleven die erbij

hoorden en wie heeft er weet van hun bestaan?

Buiten vordert de dag. Mooie wolken drijven boven de stad en het platteland daarachter. Meer links is de zee en direct onder me liggen de plekken van mijn eerste levensjaren. Vanaf deze hoogte is alles in één blik te vangen. Daar, diep beneden, moeten de details te vinden zijn.

Een indringende roman over een levenslange zoektocht naar geborgenheid en erkenning

Rotterdam, het jaar 2000. Na een succesvolle carrière in het buitenland keert Ruurd terug naar het Katendrecht waar hij opgroeide. Als hij door 'Zuid', het centrum en langs de hoge Hefbrug zwerft, loopt hij opnieuw door het decor van zijn jeugd: een wereld vol zeelui, hoeren en havenwerkers.

Om in het reine te komen met zijn jeugd wil Ruurd contact zoeken met zijn ouders, die hij al jaren geleden uit het oog verloren is. Maar voordat daar een opening kan komen, dringen de herinneringen aan de pijnlijke breuk met zijn tweelingbroer Frans zich aan hem op. Er is geen andere uitweg meer: Ruurd zal het noodlottige conflict dat hem destijds van zijn huis en haard verdreef, onder ogen moeten zien. Hij wordt gedwongen de balans van zijn leven op te maken.

Tot zijn verrassing ervaart hij dat de rol die De Hef daarbij speelt groter is dan hij ooit voor mogelijk hield.

CEES POLS (1953) is de eersteling van een schippersdochter en een uit Indië teruggekeerde dienstplichtig soldaat. Hij groeide op in een dorp langs de Hollandse IJssel. Hij publiceerde onder andere *En het werd stil* (2007) en het BCB-actieboek *De tijd dat je zweeft* (2010).

ISBN 978-90-239-9481-7

9 789023 994817

NUR 342

www.uitgeverijmozaiek.nl